

Jak se Tvoří Biblická Teologie

Čtvrtá Lekce

Kontury Novozákonní
Biblické Teologie

thirdmill

Biblical Education. For the World. For Free.

© 2012 ministerstvy třetího tisíciletí

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být reprodukována v jakékoli formě nebo jakýmkoli způsobem za účelem zisku, s výjimkou stručných nabídek pro účely přezkumu, komentáře nebo stipendia, bez písemného souhlasu vydavatele, Third Millennium Ministries, Inc., 316 Live Oaks Blvd., Casselberry, Florida 32707

Pokud není uvedeno jinak, všechny citace z Písma pocházejí z The Holy Bible, English Standard Version® (ESV®), copyright © 2001 by Crossway, vydavatelství vydavatelů dobrých zpráv. Používá se svolením. Všechna práva vyhrazena.

O THIRD MILLENNIUM MINISTRIES

Nezisková evangelikální křesťanská služba Třetí milénium byla založena v roce 1997 a klade si za cíl poskytovat:

Biblické vzdělávání celému světu zdarma.

Naší touhou je nabídnout křesťanské vzdělání stovkám tisíců pastorů a křesťanských vedoucích po celém světě, kterým se ke službě nedostává potřebného výcviku. Tohoto cíle dosahujeme produkcí a globálním šířením bezkonkurenčního multimediálního seminárního kurikula (vzdělávacího programu) v angličtině, arabštině, mandarínu (čínštině), ruštině a španělštině. Naši partneři také v současnosti překládají naše kurikulum do více než padesáti dalších jazyků. Kurikulum se skládá z graficky řízeného videa, tištěných materiálů a internetových zdrojů. Je upraveno k použití školami, skupinami i jednotlivci, jak online, tak i ve vzdělávacích komunitách.

Během let jsme vyvinuli vysoce efektivní metodu produkce oceňovaných multimediálních lekcí nejlepšího obsahu a kvality. Naši lektori a editoři jsou učitelé s teologickým vzděláním; naši překladatelé jsou teologicky zdatní rodilí mluvčí svých cílových jazyků; naše lekce obsahují podněty stovek respektovaných profesorů seminářů a pastorů z celého světa. Nadto naši grafikové, ilustrátoři a výrobci se drží nejvyšších produkčních standardů a používají k tomu nejmodernější vybavení a techniku.

Abychom dosáhli svých distribučních cílů, vytvořilo Třetí milénium strategické partnerství s církvemi, semináři, biblickými školami, misionáři, křesťanskými vysílacími společnostmi a poskytovateli satelitní televize a dalšími organizacemi. Tyto vztahy již vedly k distribuci bezpočtu video lekcí domorodým vedoucím, pastorům i studentům seminářů. Naše webové stránky také slouží jako distribuční kanály a poskytují další materiály k doplnění našich lekcí, včetně materiálů o tom, jak založit vlastní vzdělávací komunitu.

Organizace Třetí milénium je IRS uznána jako korporace 501 (c) (3). Závisíme na štědrých, daňově uznatelných příspěvcích církví, nadací, podniků i jednotlivců. Další informace i možnost podpory jsou na www.thirdmill.org

Obsah

I. Úvod	1
II. Orientace.....	2
A. Dvojí zjevení	2
B. Teologické struktury	3
1. Struktury základní úrovně	3
2. Struktury střední úrovně	4
3. Složité struktury	4
C. Diachronní vývoj	5
1. Diachronní charakter	5
2. Překážky	6
3. Nový směr	7
III. Vývoj v eschatologii	8
A. Tradiční eschatologie	8
B. Eschatologie Starého Zákona	9
1. Adam	9
2. Noe	9
3. Abraham	10
4. Moses	10
5. David	11
C. Raná křesťanská eschatologie	13
1. Judaismus prvního století	13
2. Jan a Ježíš	14
IV. Eschatologie Nového Zákona	16
A. Důležitost	17
B. Kristologie	18
1. Systematická teologie	18
2. Biblická teologie	19
C. Soteriologie	20
1. Systematická teologie	20
2. Biblická teologie	21
V. Závěr	23

Jak se Tvoří Biblická Teologie

Čtvrtá Lekce

Kontury novozákonní biblické teologie

UVOD

Jeden můj známý si v antikvariátě koupil použitou knihu, aby měl co číst na dlouhých cestách. Líčil mi, jak víc než týden listoval salátovým vydáním románu, který se stal jeho věrným průvodcem; nedokázal ho odložit. Poznamenal jsem, že se mu kniha asi musela hodně líbit. Odpověděl: „To ano, byla skvělá, jenomže když jsem dočetl až k poslední stránce, zjistil jsem, že tam chybí, někdo ji vytrhl. Byl jsem rozčarovaný“ řekl, „protože teprve, po návratu domů jsem si koupil nový výtisk a dočetl jsem se, jak to dopadlo.“ Hádám, že je to značné zklamání strávit spoustu času četbou dobré knihy a nakonec zjistit, že nemá poslední stranu.

Totéž je pravda o Bibli. Z čtení Bible můžeme mít mnohý užitek, i když nevíme, jak to skončí. Ale pokud do svého studia Bible nezahneme také její konec, Nový Zákon, jsme na tom podobně, jako kdybychom nikdy nedočtení poslední stránku románu. Starý Zákon vznáší otázky, problémy a naděje, ale odspovědi řešení a naplnění se objevuje až na konci Písma, v Novém Zákoně.

Toto je čtvrtá lekce našeho cyklu *Jak se tvoří biblická teologie*. Nazvali jsme ji „Kontury novozákonní biblické teologie.“ A uvidíme v ní některé podstatné rysy biblické teologie ke konci velkého příběhu Písma, kulminaci Božího zjevení v Novém Zákoně.

Měly bychom se na moment zastavit a připomenout si, s čím jsme se doposud v tomto cyklu seznámili. Ukázali jsme si, že křesťané k porozumění Písmu používají tři hlavní strategie: literární analýzu, pohled na Bibli jako na literární portrét, namalovaný za účelem přenosu určitých perspektiv; tematickou analýzu, pohled na Bibli jako na zrcadlo, odrážející tradiční nebo i současné otázky; a historickou analýzu, pohled na Bibli jako okno k historickým událostem, o kterých vypovídá. Přestože do jisté míry při četbě Písma vždy používáme všechny tři přístupy, předmět biblická teologie se primárně zaměřuje na historickou analýzu a zkoumá především Boží působení v historických událostech, zaznamenaných v Bibli. Z toho důvodu definujeme disciplínu biblické teologie takto:

Biblická teologie je teologická reflexe založená na historické analýze Božích skutků v Písmu.

Biblická teologie se zaměřuje na biblické záznamy Boží účasti na historii a čerpá z nich inference pro křesťanskou teologii.

V předchozích dvou lekcích jsme si přiblížili přístupy biblických teologů ke Starému Zákonu. V této lekci nás budou zajímat kontury biblické teologie v Novém Zákoně. Jak uvidíme, ačkoliv mezi způsoby, jakými biblická teologie přistupuje k oběma Zákonům, mají mnoho společného, jsou mezi nimi také významné rozdíly.

Naše lekce se zaměří především na tři hlavní otázky. Zaprvé získáme v našem předmětu základní orientaci. Zadruhé se podíváme na vývoj biblického učení o eschatologii neboli posledních dnech, což je pro novozákonní teologii klíčové téma.

A zatřetí prozkoumáme přístup biblických teologů k novozákonní eschatologii samotné. Začneme základní orientací v předmětu.

ORIENTACE

Jedním nejvhodnějších způsobů, jak proniknout k srdci novozákonní biblické teologie, je srovnat ji s tím, čemu jsme se v tomto cyklu naučili o biblické teologii Starého Zákona. Zprv si ukážeme, že biblická teologie Starého i Nového Zákona mají společný zájem o dvojí Boží zjevení. Zadruhé uvidíme, jak obě disciplíny chápou to, čemu říkáme teologické struktury. A zatřetí se podíváme, jak se každá z nich soustředí na diachronní vývoj. Nejprve se zastavím u dvojího zjevení.

DVOJÍ ZJEVENÍ

Vzpomínáme si, že Bůh se ve Starém Zákoně zjevoval dvěma hlavními způsoby: zjevením skutkem a zjevením slovem. Tento dvojí koncept zjevení charakterizuje také biblickou teologii Nového Zákona. Na jednu stranu Nový Zákon zaznamenává mnoho Božích činech, jako je Kristova pozemská služba nebo působení Ducha Svatého v církvi prvního století. Také předpovídá skutky, které Bůh vykoná v budoucnu, jako slavný Kristův návrat. Na druhou stranu Nový Zákon také zachycuje zjevení slovem spojené s Božími činy: Bůh Otec hovořil; Kristus také mluvil a někdy Boží slovo zjevovali andělé či lidé vedeni Duchem Božím.

To je důvod, proč novozákonní vyprávění obsahují jak slova, tak i skutky Ježíše, apoštolů a dalších křesťanů v Novém Zákoně; Bůh sám se zjevuje skrze jejich činy i slova. To platí nejen o těch částech Nového Zákona, které obsahují vyprávění, ale i o epištolách. Ty občas odkazují nebo narážejí na Boží jednání v zájmu svých lidí a také zaznamenávají Boží slovo k nim.

Vzpomeneme si také že bibliční teologové upozorňují na časové souvislosti zjevení skutkem a slovem. Některá Boží slova následovala po jeho činech; některé skutky byly spojeny se simultánním zjevením slovem; v ostatních případech zjevení slovem předcházelo zjevení skutkem.

Bibliční teologové poukazují na to, že i Nový Zákon obsahuje všechna tato tři zjevení slovem. Evangelia zaznamenávají, jak Bůh mluvil Ježíšovými skrze Ježíšova slova v reflexi Ježíšových dřívějších činů. Také v nich najdeme místa, kdy Ježíšovo učení vysvětluje jeho simultánní akce, stejně jako když Ježíš předpovídá, co se stane v budoucnosti. Totéž se dá říct o autorech knih Skutků a Zjevení, i o postavách v nich, stejně jako o novozákonních epištolách. Napříč celým Novým Zákonem se Bůh zjevuje kombinací skutků a slov.

Novozákonní bibliční teologové, podobně jako jejich starozákonní kolegové, poukazují na dvojí způsob, jakým se Bůh zjevoval. Biblická teologie Starého i Nového Zákona se zaměřuje na zjevení skutkem i slovem.

TEOLOGICKÉ STRUKTURY

Kromě soustředění na zjevení slovem a skutkem sdílí biblická teologie Starého i Nového Zákona podobnou představu o teologických strukturách. Vzpomínáme si, že starozákonní bibliční teologové indentifikovali teologické pohledy poukazem na množství způsobů, jakými se Boží zjevení slovem a skutkem navzájem prolínala. Věnovali pozornost logickým vazbám mezi tím, co Bůh vykonal a co řekl. Tyto struktury tvoří celou škálu od zcela základních až po velmi složité a novozákonní bibliční teologové si všimli stejných druhů teologických struktur i v Novém Zákoně.

Přidržíme se schématu našich dřívějších diskusí o starozákonní teologii a v novozákonní teologii se taktéž dotkneme tří úrovní teologických struktur: zaprvé to bude příklad struktury základní úrovně; zadruhé struktury střední úrovně; a zatřetí si ukážeme struktury vysoce komplexní. Nejprve se podívejme na novozákonní teologické struktury základní úrovně.

Struktury základní úrovně

Základní teologické struktury se v Novém Zákoně vyskytují v relativně prostých logických spojeních Božího zjevení. Boží slova vyzvětlují Boží skutky nebo konkrétní Boží čin objasňuje význam jeho slov. Různá zjevení skutkem na sebe také logicky navazují, stejně jako se prolínají různá zjevení slovem. Když narazíme na takového logické struktury malých rozměrů, formují to, čemu pak říkáme teologické struktury či perspektivy základní úrovně.

Můžeme si to ilustrovat na Matoušovi 2:1-12, kde Matouš zaznamenal, jak se Boží čin Ježíšova narození potkal se skutky a slovy pohanských Mágů. Ježíšovo narození bylo oznámeno světu hvězdou na obloze. Mágové porozuměli tomu, že hvězda oznamuje narození nového krále, a strávili měsíce, snad až dva roky na cestě za ní, hledáním nového krále. A když konečně dítě našli, poklonili se mu, uctili ho jako coby krále. Matoušův záznam indikuje koherentní pohled na pravý teologický význam Ježíšova narození: Ježíš je ten dlouho očekávaný král Izraele, kterého tito pohané uctívají.

Zároveň v Matoušovi 2:16-18 zachytil autor evangelia jinou teologickou strukturu, když si všiml logické vazby mezi Ježíšovým narozením a skutky a slovy krále Heroda. Mágové řekli, Herodovi, kdy se Mesiáš narodil, jeho rádce mu prozradili, že Starý Zákon předpovídá, že to mělo být v Betlémě. Ve snaze zbavit se Ježíše Herodes rozkázal všechny dvouleté a mladší chlapečky v Betlémě povraždit. Matouš pak zaznamenal Herodovu strašlivou smrt jako výraz Božího trestu.

Matoušovo spojení těchto skutků a slov vytvořilo teologickou strukturu, indikující jiný pohled na Ježíšovo narození: Ježíš byl onen dlouho očekávaný král Izraele, kterému Herodes usiloval o život. V Matoušově podání tyto dvě teologické struktury spolu navzájem tvoří nápadný kontrast a tak přispívají k tématu, které se v jeho knize objevuje opakovaně. Herodova reakce na Ježíšovo narození je předobraz skutečnosti, že mnozí v Izraeli odmítnou Ježíše coby svého Mesiáše a budou mu ukládat o život. V kontrastu

s tím však reakce Mágů na Ježíšovo narození je předobrazem skutečnosti, že mnozí pohané uvítají zaslíbeného krále Židů a budou ho uctívat s velkou odevzdaností a radostí.

Když jsem si ukázali několik novozákonních teologických struktur základní úrovně, můžeme se podívat na několik příkladů toho, čemu můžeme říkat teologické struktury střední úrovně.

Struktury střední úrovně

Když svůj pohled rozšíříme, aby zahrnoval větší množství teologických struktur základní úrovně, často objevíme, že dohromady formují větší a složitější teologické úhly pohledu. Jednou z nejdůležitějších teologických struktur této mírně složitosti je smluvní uspořádání novozákonní teologie.

Například mluvíme o sbírce knih od Matoušova Evangelia po Janovo Zjevení jako o „Novém Zákoně“. Zde je slovo „Zákon“ použito jako synonymum ke slovu „Smlouva“. Tuto část Bible označujeme za Nový zákon právě proto, že je spojena s novou smlouvou, předpověděnou starozákonními proroky. Několik starozákonních proroků předpovídalo, že po skončení Izraelova exilu Bůh uzavře s lidem izraele novou smlouvu. Izajáš 54:10 i Ezechiel 34:25 a 37:26 odkazují na tuto smlouvu jako na „smlouvu pokoje“. Jeremjáš 31:31 o stejné smlouvě hovoří jako o „nové smlouvě“.

Tyto teologické struktury střední úrovně, spojené s Novou Smlouvou, hrají v novozákonní teologii velmi důležitou roli. Vzpomínáme si, že smlouvy ve Starém Zákoně organizují značnou část starozákonní teologie ve smyslu dynamiky Boží benevolence, lidské loajality a důsledků v podobě požehnání a prokletí. Tyto čtyři dynamiky regulují život v Nové Smlouvě a organizují logická spojení mnoha větších souborů teologických perspektiv Nového Zákona prakticky stejně jako ve Starém.

Složitě struktury

Kromě všech druhů teologických struktur základní a střední úrovně nám Nový zákon nabízí rozmanité struktury velmi vysoké složitosti. Jak bychom mohli očekávat z lekcí o Starém zákoně, nejsložitější a nejobsažnější teologická struktura Nového Zákona je Boží království; biblický pohled na cíl dějin jakožto na proměnu země ze zkažené hříchem v místo Boží slavné přítomnosti a vlády. Podívejme se ve stručnosti na některé rysy či kontury této vysoce složitě teologické struktury v Novém Zákoně.

Na začátku Nového Zákona Jan Křtitel a Ježíš oznamovali, že království Boží se přiblížilo. Ježíšovo kázání a vyučování neustále odkazovalo na Boží království. Ve skutečnosti je Ježíšova zvěst evangelia nazývána „dobrou zprávou Království“, jak čteme na místech jako Matouš 4:23, 9:35 a 24:14, stejně jako v Lukášovi 4:43, 8:1, 16:16 a Skutcích 8:12.

Ježíš i novozákonní autoři spolu se starozákonními autory věřili, že od počátku bylo cílem historie oslavit Boha nastolením jeho království po celé zemi službou jeho svatých obrazů. Byli přesvědčeni, že Boží dílo Kristovým prvním příchodem zahájilo závěrečnou fázi celosvětového království, na jejímž konci bude celá země proměněna

v Boží království při návratu Krista, jeho nejsvatějšího obrazu. O této naději čteme ve Zjevení 11:15

Království světa se stalo královstvím našeho Pána a jeho Krista, a bude kralovat na věky věků (Zjevení 11:15).

Jak v této lekci ještě uvidíme, teologie Božího království bere v potaz všechny aspekty novozákonní teologie. Koherentní systém celého Nového Zákona lze shrnout pod hlavičku Božího království, přicházejícího na zem v Kristu.

A tak vidíme, že novozákonní biblická teologie je velmi podobná starozákonní biblické teologii, jak svým zaměřením na zjevení slovem a skutkem, tak i svou identifikací teologických struktur. Nicméně i přes tyto podobnosti si musíme být vědomi jednoho hlavního rozdílu, a sice způsobu, jakým novozákonní bilingvisté teologové přistupují k diachronnímu vývoji.

DIACHRONNÍ VÝVOJ

Na tento aspekt biblické teologie se podíváme zmínkou tří témat. Zprvce to bude diachronní charakter novozákonní teologie; zadruhé překážky diachronního zkoumání Nového Zákona, a zatřetí nový směr, který novozákonní teologové zdůrazňují namísto diachronní analýzy. Nejprve se zastavme u diachronního charakteru teologického vývoje v Novém Zákone.

Diachronní charakter

V předchozích lekcích jsme viděli, kolik pozornosti vyžaduje vývoj starozákonní teologie v průběhu času. Pokaždé, když Bůh o sobě zjeví něco dalšího nějakým výrokiem či zásahem do historie, do určité míry jeho nové zjevení přenastaví dosavadní teologické struktury.

Totéž platí pro novozákonní dějiny. Jak se historie Nového Zákona ubírá kupředu, teologické struktury procházejí diachronními změnami. Například na sklonku starozákonního období Boží slovo skrze proroky vyhlíželo požehnání, které Izrael mělo čekat po návratu z exilu. Když se ukázal Kristus, tento teologický zájem o návrat z exilu se posunul směrem k vnímání, jak Bůh začal vylévat tato svá požehnání v Kristu. Kristova pozemská služba přinesla naději na věčné odpuštění hříchů jeho ukřižováním; zpečetil starozákonní naděje na vzkříšení k novému životu svým vlastním vzkříšením; a jeho nanebevzetí zajistilo vylití Ducha Svatého, předpovězené starozákonními proroky. Navíc, jak apoštolové pokračovali v Kristově díle, starozákonní naděje na rozšíření Boží milosti po exilu až k pohanům se stalo skutečností šířením evangelia. A ovšem, novozákonní předpovědi Kristova slavného návratu ukazují ke dni, kdy se v Kristu naplní starozákonní naděje na zcela nové stvoření.

Překážky

Takové diachronní teologické změny se sice v Novém Zákoně vyskytují, přesto však novozákonní historie ukazuje nejméně tři hlavní překážky rozsáhlejší diachronní analýzy. Na prvním místě je to skutečnost, že ve srovnání se Starým Zákonem pokrývá Nový Zákon velice krátké historické období. Porovnejme si délku historie, zachycené Starým a Novým Zákonem. Když vynecháme prehistorii prvních jedenácti kapitol Genesis, pak Starý Zákon pokrývá dějiny od doby Abrahamovy, který žil kolem roku 2000 př.Kr. až po posledního proroka, jehož služba se datuje kolem roku 400 př.Kr. Ve srovnání s tím je novozákonní historie velmi krátká. Celý Nový Zákon pokrývá asi 100 let dějin. Přestože Nový Zákon představuje nejvýznamnější diachronní vývoj v dosavadní historii – Kristovu pozemskou službu – jednoduše nezahrnuje dostatečně dlouhou dobu na to, aby v jejím rámci mohlo dojít k výrazným diachronním změnám.

Na druhém místě je si většina situací v Novém Zákoně velmi podobná. V kontrastu s tím Starý Zákon předkládá ve své historii obrovskou rozmanitost okolností. V patriarchálním období byla Božím lidem seminomádská rodina v Kenaanu. Pak byli otroky v Egyptě. Pak se pod Mojžíšovým vedením stali národem. Poté v době Soudců válčili o své místo v Kenaanu. Jejich podmínky se opět změnily, když raná monarchie Izraele přivedla národ ke zlatému věku, a opět, když pozdější králové a vůdcové oscilovali mezi poslušností Boha a vzpourou proti němu. Situace byla nejhorší, když je Bůh poslal do vyhnanství. A věci se obrátily k lepšímu, když začal znovu budovat své království s těmi, kteří se z exilu vrátili do Země Zaslíbené.

Jak Boží lid procházel těmito různými okolnostmi, Bůh jednal a hovořil k nim způsoby, které byly pro každou situaci vhodné, a přizpůsoboval se jejich potřebám. Tyto diachronní akomodace aktuálním podmínkám Izraele daly vzniknout rozmanitosti teologických změn Starého Zákona.

Ve srovnání s tím však podmínky Nového Zákona zůstávaly v novozákonních dějinách vcelku stabilní. Je pravda, že situace nebyla všude a vždy úplně stejná. Ježíš, apoštolové a církve jednali s různými druhy lidí v různých okolnostech a Boží zjevení se těmto rozdílům přizpůsobovalo. A přesto křesťané v tomto historickém období nečelili extrémním změnám, jako Boží lid ve Starém Zákoně. V Novém Zákoně byli křesťané neustále na okraji společnosti a pronásledováni. Nezakoušeli období nezměrného bohatství ani hrozné bídy. Necestovali *v masivní míře* z jednoho místa na druhé. Ani nezakoušeli fáze většinové poslušnosti či neposlušnosti. Výsledkem je, že Boží zjevení v Novém Zákoně se nemuselo přizpůsobovat tak široké škále rozmanitých okolností jako ve Starém Zákoně. A tato stabilita ubrala diachronnímu vývoji v novozákonní teologii na významu.

Na třetím místě je to fakt, že na rozdíl od Starého Zákona se Nový zabývá pouze jednou smlouvou. Jak jsme viděli, smlouvy ve Starém Zákoně signalizovaly změny epoch v teologii. Smlouvy s Adamem, Noemem, Abrahamem, Mojžíše a Davidem se od sebe navzájem hodně lišily. Výsledkem jsou velice výrazné teologické změny, které nastaly, jak se historie posouvala od jednoho smluvního období ke druhému.

V kontrastu s tím Nový Zákon reprezentuje jenom jednu smlouvu, Novou Smlouvu v Kristu. Tato smlouva se začala rozvíjet, jak se novozákonní historie přesunula od Kristova prvního příchodu k dějinám církve. A celý tento historický rozsah byl charakterizován dynamikou Boží benevolence, lidské loajality a důsledků ve formě

požehnání a prokletí; dynamikou této jediné smlouvy. Absence jiných smluv v Novém Zákoně také snižuje význam diachronního vývoje v Novém Zákoně.

Nový směr

A protože diachronní změny v novozákonní historii nebyly tak dramatické jako ve Starém Zákoně, novozákonní bibličtí teologové obrátili svou pozornost novým směrem. Namísto zkoumání různých historických období považují celou novozákonní historii za jeden celek.

Přeci jen jsme však řekli, že v Novém Zákoně diachronní vývoj existuje. Mezi Ježíšovou pozemskou službou, dějinami církve a Kristovým návratem jsou výrazné rozdíly. Ale i přesto je poctivé připustit, že Nový Zákon má tendenci považovat tyto změny za jeden celek, součást jednoho obrazu Krista a jeho díla. Například Evangelia nejen vyprávějí o Ježíšově životě, ale také mnohokrát zmiňují pokračující službu církve po Ježíšově odchodu, stejně jako mluví i o jeho návratu ve slávě. Kniha Skutků apoštolských se nezabývá jenom událostmi po skončení Ježíšovy služby, ale také se ohlíží zpět na Ježíšův život a vyhlíží jeho návrat. Kniha Zjevení hovoří nejen o Ježíšově budoucím návratu, ale také pohlíží zpět na jeho život i na dějiny církve po jeho odchodu.

Teologická jednota, vzniklá díky stručné novozákonní historii, jednotným okolnostem a jediné smlouvě, komplikuje extenzivnější diachronní zkoumání. A tak bibličtí teologové přesunuli těžiště pozornosti novým směrem. Místo toho, aby drobili historii Božího zjevení skutkem a slovem v Novém Zákoně na malé segmenty, soustředí se na způsoby, jakými různí novozákonní autoři nabízejí různé úhly pohledu na celé období.

Ve skutečnosti nám Nový Zákon poskytuje mnoho různých teologických hodnocení celé historie tohoto období. Uvažme například, že jedna historie Ježíšova života je vylíčena čtyřmi způsoby čtyřmi pisateli evngelia: Matoušem, Markem, Lukášem a Janem. Ačkoliv si autoři evangelia navzájem neprotiřečí, jejich knihy nabízejí velmi odlišné pohledy nas historické události Kristova života. Reprezentují čtyři různé teologické perspektivy. Totéž se dá říct i o knihách Skutků, o epištolách Pavlových, Petrových, Jakubově a Janových, stejně jako o knihách Židům a Zjevení. Všechny předkládají různé teologické perspektivy na celé novozákonní zjevení. Tyto části Nového Zákona nejsou ve vzájemném rozporu, ale demonstrují rozmanitost teologických pojmů, kategorií a důrazů.

To je důvod, proč novozákonní bibličtí teologové obrátili svou disciplínu směrem, který se ukázal jeok velmi plodný. Srovnávají způsoby, jakými různí novozákonní autoři nabízejí svá osobitá teologická porozumění historického období, sahajícího od Kristova života až po jeho návrat. Kladou otázky jako: Jak Pavel interpretoval mocné Boží skutky v novozákonních dějinách? Jak to dělal Lukáš nebo Jan? V čem se rozcházel? Co měli společného? Tento směr ukázal novozákonním biblickým teologům mnoho důležitých podnětů.

Když jsme si nastínili obecnou orientaci v konturách novozákonní biblické teologie, můžeme přikročit ke druhému hlavnímu tématu této lekce, a tím je vývoj v eschatologii čili v biblickém učení o posledních dnech. Jak uvidíme, mezi způsoby, jakými bibličtí teologové přistupovali k teologii Nového Zákona, je vývoj v eschatologii

zcela ústřední. Avšak abychom porozuměli tomu, proč na něho biblická teologie klade takový důraz, potřebujeme si ukázat, jak novozákonní perspektiva posledních dnů vyrostla z dřívějších pohledů.

VÝVOJ V ESCHATOLOGII

Vývoj v eschatologii prozkoumáme ze tří směrů. Zaprvé si připomeneme tradiční eschatologii jako téma ze systematické teologie. Zadruhé se podíváme na starozákonní eschatologii, abychom se seznámili s vývojem starozákonních pohledů na poslední dny. A zatřetí prozkoumáme pohledy na eschatologii v raných novozákonních dobách. Začneme tedy pohledem na eschatologii v tradiční systematické teologii.

TRADIČNÍ ESCHATOLOGIE

Pojem „eschatologie“ pochází z řeckého přídavného jména *eschatos*, což obvykle znamená „poslední“ nebo „konečný, finální“. Tento výraz se v Novém Zákoně vyskytuje dvaapadesátkrát a také mnohokrát v Septuagintě, řeckém překladu Starého Zákona. V Novém Zákoně termín *eschatos* přinejmenším patnáctkrát odkazuje k době „posledních dnů“, „finálních věcí“ či „konce věků“.

Eschatologie patřila napříč staletími mezi hlavní kategorie tradiční systematické teologie. Systematikové obvykle třídí učení Písma do pěti hlavních kategorií: vlastní teologie, antropologie, soteriologie, eklesiologie a nakonec eschatologie. V systematické teologii, podobně jako ve spoustě významných vyznání víry a křéd je eschatologie obvykle posledním z hlavních témat, protože se zaměřuje primárně na budoucnost, zejména na události spojené s Kristovým návratem.

Po staletí si křesťané uvědomovali, že Bible se k určitým aspektům posledních časů vyjadřuje docela zřetelně. Většinou se bez problémů shodnou v základních otázkách, jako je Kristův slavný návrat, vzkříšení těla a poslední soud, jehož výsledkem bude odsouzení ztracených a věčný život pro ty, kdo jsou v Kristu. Ale mimo tato základní učení vedly tradiční debaty o eschatologii k ostrým rozdělením mezi křesťany. Vezměme si například otázku milénia, která se soustředí kolem interpretace Zjevení 20, Janovy předpovědi Kristova tisíciletého kralování na zemi. Upřímní věřící během staletí zaujali přehrsli rozmanitých pozic: Odkazuje tato pasáž k doslovnému tisíciletému království nebo ne? Budou mu předcházet nezaměnitelná znamení? Nebo už začalo? Znalí Kristovi následovníci mají na tyto otázky různé odpovědi. Jejich orientace v eschatologii se různí, protože biblické učení v těchto otázkách není jednoznačně jasné.

A právě tady nabízí biblická teologie veliký příslib. Bibličtí teologové přistupují k eschatologii způsobem, který je společný všem pozicím, roztržitým tradičními debatami. Předložili nové strategie a tradičnímu chápání eschatologie přinesli svěží nové poznatky. To přivedlo mnoho křesťanů ze všech různých eschatologických pozic ke hlubší vzájemné jednotě.

K lepšímu pochopení posunu vnímání posledních dnů za hranice tradičních přístupů nám pomůže seznámit se s pozadím starozákonní eschatologie.

ESCHATOLOGIE STARÉHO ZÁKONA

Jak jsme v tomto cyklu viděli, když se Bůh zjevuje slovem a skutkem, působí zároveň změny v teologii. Eschatologie, biblické učení o posledních věcech, nezůstala imunní vůči takovému diachronnímu vývoji. Podobně jako i v jiných oblastech, starozákonní učení o posledních dnech také s průběhem času prošlo výrazným vývojem. Tyto diachronní změny připravily cestu tomu, co novozákonní bibličtí teologové objevili i v eschatologii Nového Zákona.

V této sekci se ve stručnosti zmíníme o tom, jak se eschatologie vyvíjela spolu s administrací smluv ve Starém Zákoně, kterými jsme se v tomto cyklu zabývali. Začneme smlouvou s Adamem a budeme pokračovat chronologicky smlouvou s Noemem, Abrahamem, Mojžíšem a Davidem. Každá z těchto fází přispěla k eschatologii Starého Zákona svým jedinečným přínosem.

Adam

Na samém počátku biblické historie zjevil Bůh dva klíčové prvky starozákonní eschatologie. První z nich je implicitně obsažen již ve stvoření samotném. Lidstvo bylo stvořeno k obrazu Božímu. A byli jsme povoláni být královským kněžstvem, naplnit zemi a podmanit si ji. Těmito aspekty stvoření Bůh zjevil, že jeho cíl dějin je země, ve které bude jeho sláva přebývat spolu s jeho lidem.

Když Adam s Evou zhřešili a přivolali tak na sebe prokletí, Bůh zjevil další klíčový prvek starozákonní eschatologie: Od nynějška tubudou dvě skupiny lidí soupeřit o nadvládu nad zemí. Genesis 3:15 odhaluje, že potomstvo ženy a potomstvo hada spolu budou válčit o vládu nad světem. Potomstvo ženy jsou ti, kdo zůstávají věrni Bohu, kdežto potomstvo hada jsou ti, kdo se drží cest Satanových. Tyto dvě skupiny o nadvládu nad světem spolu povedou válku až do konce věků. Ale Bůh zaslíbil, že konečné vítězství patří jemu a věrnému potomstvu ženy.

Když jsme si ukázali dva eschatologické prvky, představené v době Adamově, můžeme obrátit pozornost ke smlouvě s Noemem.

Noe

Po celosvětové potopě v Genesis 7 uzavřel Bůh smlouvu s Noemem. Tato smlouva zajistila stabilitu přírody, takže lidstvo se v úsilí o dosažení Božího cíle už nebude muset obávat anihilace pokaždé, když něco pokazí. V Genesis 8:22 Bůh řekl, že roční období se budou, den a noc střídát „po všechny dny země“. Tímto zaslíbením ubezpečil věrné „símě ženy“, že bude mít přírodní prostředí, nezbytné k dosažení cíle, který Bůh od něho očekává. Země, která byl kvůli Pádu prokleta, nad nimi nezvítězí. A stabilita, stvrzená Noemovou smlouvou, potrvá, než bude cíle historie dosaženo. Tehdy začne pro přírodu platit nové smluvní uspořádání.

Když jsme se podívali na základní vizi konce dějin, zjevené při smlouvě

s Adamem a s Noemem, můžeme přikročit ke hlavním diachronickým proměnám starozákonní eschatologie, ke kterým došlo za dnů Abrahama, prvního, s kým Bůh uzavřel národní smlouvu.

Abraham

Boží smlouva s Abrahamem je zaznamenána v Genesis 15 a 17. Avšak téma této smlouvy je předastaveno ještě dříve v Genesis 12:1–3. V těchto verších Bůh vyvolil ze všech rodin na světě Abrahama, aby se stal tím, skrze něhož naplní svá zaslíbení, daná Adamovi a Noemovi. Požehnání, daná Abrahamovi a jeho rodině, měla být skrze ně zprostředkována celému světu. Ve skutečnosti úspěšnost, kterou Bůh zaslíbil Izraeli, byla v malém měřítku naplnění povolání, svěřeného Adamovi a Evě v zahradě Eden. Takže eschatologie Starého Zákona se zde zužuje na Abrahama a jeho rodinu. Cíle dějin bude dosaženo skrze ně.

Moses

Tím se dostáváme ke druhé smlouvě, kterou Bůh uzavřel s Izraelem, a to ke smlouvě s Mojžíšem. Za Mojžíšových dnů se starozákonní eschatologie posunula ještě dále. Diachronický vývoj eschatologie pod Mojžíšovou smlouvou je složitější. Takže ho prozkoumáme ve dvou krocích: První bude prokletí exilu a druhý požehnání návratu z něho.

Jak jsme viděli, Mojžíšova smlouva se soustředila na Boží zákon coby vodítko pro speciální službu Izraele při šíření jeho království po celém světě. Izraelitům byla nabídnuta spousta požehnání, pokud by poslouchali Zákon, ale zároveň jim hrozilo prokletí, pokud by se od Mojžíšova Zákona odvrátili. Ve skutečnosti Mojžíš v mnoha pasážích očekával, že budoucí generace se od Božích cest skutečně odvrátí. Varoval před vážnými důsledky neposlušnosti, ale největší trest za trvalé, hrubé porušování Božího zákona bylo vyhnanství ze Země Zaslíbené. Poslechněme si, jak to Mojžíš shrnul v Deuteronomiu 4:27–28:

Hospodin vás rozptýlí mezi národy a zůstanete v malém počtu mezi národy, kam vás Hospodin zažene. Tam budete sloužit bohům, dílu lidských rukou, dřevu a kameni, kteří nevidí ani 21 neslyší, 21 nejedí ani 21 nečichají (Deuteronomium 4:27–28).

Hrozba vyhnanství pro Izrael neznamenal jen hroživou budoucnost pro Izrael samotný, ale i pro celou lidskou rasu. Vzpomeňme si, že od Abrahamových časů mělo být Božího cíle pro historii dosaženo skrze Izrael. Exil by však výrazně snížil počet Izraelitů a připravil by je o zemi, čímž by se zaslíbení Abrahamovi i původní povolání Adama a Evy náhle stalo mnohem obtížejí dosažitelné.

S těmito negativními důsledky vyhnanství na paměti se nyní podíváme na téma návratu z exilu, který Bůh skrze Mojžíše také zaslíbil. Naštěstí Mojžíš nenechal nikoho

na pochybách, že bez ohledu na budoucí vyhnanství Bůh Izrael coby svůj vyvolený lid nikdy zcela nezavrhně. V Deuteronomiu 4:30–31 Bůh zaslíbil, že když se Izrael odvrátí od svých hříchů a vrátí se k Hospodinu věrnou poslušností, vyslyší je a navrátí do jejich země. Ba co více V Deuteronomiu 30:5 je ujistil, že při tomto návratu je rozmnoží ještě více, než kdy předtím.

Jeden z klíčových rysů Mojžíšovy eschatologie je popis této doby Izraelovy nápravy a návratu do země. Poslechněme si, co napsal v Deuteronomiu 4:30.

Až budeš v tísní a dopadnou na tebe všechny tyto věci, v posledních dnech se navrátíš k Hospodinu, svému Bohu, a jej budeš poslouchat. (Deuteronomium 4:30).

Toto Mojžíšovo tvrzení je pro diachronický vývoj starozákonní eschatologie klíčové, protože Mojžíš zde použil terminologii, kterou překládáme jako „poslední dny“. Tato fráze je v Septuagintě přeložena termínem *eschatos* a znamená dny Izraelova slavného návratu z vyhnanství. Tento Mojžíšův slovník se stal základem, podle něhož starozákonní proroci i novozákonní autoři vystihovali poslední fázi historie světa jako „poslední dny“ neboli „*eschaton*“. Od této chvíle hrál v biblickém učení o eschatologii klíčovou roli návrat Izraele z exilu.

David

Tím se dostáváme k dalšímu vývoji eschatologie, který nastal v období Davidovy smlouvy. Zněny v tomto období byly neméně složité. Takže si je přiblížíme ve třech krocích: zaprvé v době sjednocené monarchie; zadruhé v době Izraelových raných proroků a zatřetí v době Izraelových pozdních proroků Nejprve uvažme, jak Boží zjevení pozměnilo eschatologii v době Izraelovy jednotné monarchie.

Jak jsme v tomto cyklu viděli, Boží smlouva s Davidem se soustředila zejména na ustanovení Davidovy rodiny jakožto Izraelovy permanentní dynastie. V této smlouvě sehrávali hlavní roli v teologii Izraele včetně chápání konce časů Davidovi potomci a Jeruzalém se svým chrámem. Od nynějška bude konec dějin spojován s úspěchem Davidova královského domu, vládnoucího z Jeruzaléma. Dokonce v Žalmu 72:8–11 vidíme budoucího Davida syna, jak panuje nad celou zemí.

Bude panovat od moře k moři a od Řeky až do končin země. Skloní se před ním obyvatelé pouště a jeho nepřátelé budou lízat prach. Králové Taršíše i ostrovů budou přinášet dary, králové Šeby a Seby budou odvádět tribut. Budou se mu klanět všichni králové, všechny národy mu budou sloužit (Žalm 72:8–11).

A tato vize budoucnosti je ještě více rozšířena v Žalmu 72:17–19.

Jeho jméno bude trvat navěky; jeho jméno poroste, dokud bude slunce, budou si jím žehnat, všechny národy je budou blahoslavít. Požehnán buď Bůh Hospodin, Bůh Izraele, jenom on koná divy. Ať je

navěky požehnáno jeho slavné jméno a celá země at' je plná jeho slávy. Amen i Amen (Žalm 72:17–19).

Od tohoto okamžiku bude konec historie spojován s úspěchem Davidova královského domu, vládnoucího z Jeruzaléma celému světu.

Teď se můžeme posunout k raným prorokům Izraele. Izraelští raní proroci aplikovali dynamiku Mojžíšovy smlouvy v rámci Davidovy královské smlouvy. Vysvětlovali do detailnějších podrobností, jak se podmínky Davidova domu vztahují k posledním dnům. Raní proroci varovali Davidovy nevěrné syny, že Bůh nebude tolerovat hrubá porušování svého zákona, a že se chystá poslat celý národ do exilu. Toto varování se nakonec naplnilo pádem Jeruzaléma do rukou Babyloňanů v roce 587 nebo 586 před Kristem.

A přesto izraelští raní proroci, ve snaze ujistit Izrael, že ještě nejsou zmařeny úplně všechny naděje, připomínali Mojžíšovo spojení divů posledních dnů s návratem Izraele z vyhnanství. Proroci vyhlášovali, že při návratu z exilu povstane velký syn Davidův a ve svém hlavním městě Jeruzalémě se stane středem nového řádu. Poslechněme si, jak to podal prorok Ámos v Ámosovi 9:11–12:

V onen den dám povstat Davidovu padajícímu stánku, jeho trhliny zazdím a jeho troskám dám povstat, vystavím ho jako za dávných dnů. Aby dostali do vlastnictví ostatek Edómu a všechny národy, které byly nazvány mým jménem. (Ámos 9:11-12).

Podobně psal Izajáš v Izajášovi 2:2:

I stane se v posledních dnech, že hora Hospodinova domu bude pevně stát jako přední z hor a bude vyvýšena nade všechna návrší. Budou k ní proudit všechny národy (Izajáš 2:2).

Ámos oznámil, že Davidův „stánek“ bude obnoven, aby všechny národy nesly Boží jméno, a Izajáš říká, že v „posledních dnech“, tedy po návratu z exilu, bude Jeruzalém nejvýznamějším městem na zemi a že pro spásu k němu budou proudit lidé všech národů. S tak vysokým očekáváním a nadějemi na slávu Davidova domu a Jeruzaléma po exilu není divu, že prorok Jeremjáš ujišťoval Izrael, že vyhnanství potrvá jen sedmdesát let. V Jeremjášovi 25:11 a 29:10 hovoří prorok a sedmdesáti letech exilu, což je běžný starověký způsob líčení Božího soudu. Jeremjáš i další raní proroci často oznamovali, že v posledních dnech, kdy se Boží lid vrátí z exilu, sláva Davidova domu a Jeruzaléma bude celosvětová.

V návaznosti na službu Izraelových raných proroků Bůh zjevil další diachronní vývoj v eschatologii pozdních proroků. Boží intervence do historie přinesla ve starozákonním konceptu posledních dnů přinejmenším dva hlavní posuny. Na jednu stranu se doba exilu prodloužila, protože Izrael se neodvrátil od svých hříchů. V Danielovi 9 zaznamenal Daniel, že ve vyhnanství se v Jeremiášově proroctví dočel o sedmdesátiletém zajetí, avšak cítil se veden k vyznání, že Izrael v exilu se dosud neodvrátil od svých hříchů. Přesto prosí Hospodina, aby navrátil Izrael do země a znovu vybudoval Jeruzalém. Jak čteme dále v Danielovi 9, anděl Gabriel přinesl Danielovi

odpověď. Exil neskončí v době, kterou předpovídal Jeremjáš. Protože se Boží lid nepolepšil, exil bude prodloužen sedminásobně, na sedmdesát týdnů let, sedmdesát sedmiletí. Jak Bůh ustanovil v Leviticus 26, na přetrvávající hřích odpoví prokletím sedminásobně horším. Stručně řečeno, Daniel pochopil, že Bůh odložil Izraelův slavný návrat o přibližně 490 let.

Na druhou stranu pozdní proroci také zjevovali, že Bůh prokazoval svému lidu ohromnou milost tím, že jim nabízel příležitost zkrátit dobu exilu. V roce 539 př.Kr. Bůh Jeremjášovo slovo naplnil nečekaným způsobem. Přiměl vítězného perského imperátora Kýra propustit Izrael a obnovit chrám Hospodinův v Jeruzalémě. V té době se jen hrstka Izraelitů vrátila do Země Zaslíbené pod vedením Davidova potomka Zerubábel.

Prorokové Ageus a Zacharjáš, stejně jako autor knih Paralipomenon, povzbuzovali tuto malou skupinu návratců k důvěře v Boží požehnání při rekonstrukci Jeruzaléma. Je smutné, že v době Ezdráše a Nehemjáše komunita navrátilců znovu pohrdla Božím zákonem. A tak prorok Malachiáš vyhlášoval, že počátek velkolepých eschatologických nadějí Izraele se odkládá do vzdálené budoucnosti, podobně jako ke stejnému poznání dospěl před ním Daniel. Starý Zákon končí tímto smutným odkladem eschatologického věku.

Takže vidíme, že starozákonní eschatologie se diachronicky vyvíjela. Začala klíčovou podobou za dnů Adamových a byla upřesněna vednech Noemových. V Abrahamově době se Izraelovo požehnání pro celý svět stalo prostředkem, kterým Bůh přivede historii ke svému konečnému cíli. Mojžíš tuto naději spojil se slavným návratem Izraele z exilu. Smlouva s Davidem ustanovila jeho dynastii a Jeruzalém v centru těchto slavných posledních dnů po exilu. A přestože zasvitla letmá naděje, když se skupina Izraelitů skutečně vrátila z Babylona, pokračující rebelie Izraele zavinila, že Starý Zákon končí nadějí *naeschaton* odloženou do vzdálené budoucnosti.

S tímto diachronickým vývojem eschatologie ve Starém Zákoně na zřeteli teď můžeme přikročit se doktrína o posledních dnech ještě dále vyvíjela v době Nového Zákona.

RANÁ KŘESŤANSKÁ ESCHATOLOGIE

Dotkneme se dvou oblastí: Nejprve to bude pohled na poslední dny, zastávané většinou Židů v prvním století; a potom dramatická revize eschatologie ve službě Jana Křtitele a Ježíše.

Judaismus prvního století

Naprostá většina Židů v Palestině prvního století zastávala názor na poslední dny, podobný tomu starozákonnímu. A jak předvídal prorok Daniel, Izrael po staletí trpěl pod tyranii pohanů. Babyloňané, Médové a Peršané, Řekové a nakonec Římané protáhli Izraelův exil na staletí.

Po celá tato staletí toužili věrní Židé dožít se naplnění starozákonní naděje na obnovu a slávu Izraele v posledních dnech. Mnoho rabínů vyjadřovalo tuto naději

dvojím pohledem na historii. Na jednu stranu současné okolnosti označovali spojením „tento věk“. Tento věk měl v historii Izraele své vrcholy i propady, z nichž nejtemnější byl Izraelův dlouhý exil. Zdánlivé vítězství zla nad dobrem bylo důvodem, proč tento věk charakterizovali převážně negativně. Byla to doba selhání, zármutku a smrti.

Na druhou stranu také mnoho rabinů zmiňovalo druhou část dějin, dobu budoucí slávy Izraele. Toto budoucí období nazývali „věk, který má přijít“ nebo „budoucí věk“. Tato fáze historie bude znamenat nikdy nekončící věk požehnání pro Izrael a triumf dobra nad zlem. V té době Bůh shromáždí všechny své rozptýlené lidi, odsoudí nevěrné v Izraeli vynese soud i nad zlými v opsdatních národech, oslaví Jeruzalém a jeho krále a rozšíří Abrahamovo požehnání po celé zemi.

V dekáдах před Ježíšovým narozením i za Ježíšova života bylo mezi Židy v Palestině mnoho náboženských frakcí. Tyto skupiny zastávaly různé názory na to, jak nastane proměna z tohoto věku ve věk, který má přijít. Apokalyptické sekty věřily, že *eschaton* nastane náhlou, katastrofickou Boží intervencí. Jiné skupiny, často nazývané Zéloti, věřily, že budoucí věk nastolí vojenská vzpoura Židů proti jejich okupantům Římanům, a hledali pro tyto záměry Boží pomoc. Strany, kterým se říká Nomisté, jako např. Farizeové nebo Saduceové, zastávali pozici, že poslední dn y mohou nastat jedině, když Izrael bude věrný Mojžíšovu zákonu.

Přestože o tom, jak přesně k oné proměně má dojít, panovalo mnoho neshod, tak či onak většina Židů byla přesvědčena, že nastane s příchodem Mesiáše, velkého syna Davidova, zaslíbeného Starým Zákonem. Mesiáš způsobí rozhodující obrat v historii světa, finální proměnu ze světa temnoty do světla, ze světa porážky do vítězství, ze světa zla do spravedlnosti, ze světa smrti k životu.

Ačkoliv tyto postoje, zastávané Židy prvního století docela ladily s učením Starého Zákonu, došlo k významným diachronním posunům Božím zjevením skrze službu Jana Křtitele a Ježíše.

Jan a Ježíš

Jak Jan Křtitel, tak i Ježíš ohlašovali, že příchod Božího království v posledních dnech je nablízku. Poslechněme si, jak je toto oznámení zachyceno v Markovi 1:15:

A říkal: „Naplnil se čas a přiblížilo se Boží království; činite pokání a věřte evangeliu.“ (Marek 1:15).

Vazba „Boží království“ se sice ve Starém Zákoně nevyskytuje, nicméně toto ohlášení království navazovalo na spojení mezi Boží vládou a tím, čemu Mojžíš a proroci říkali „poslední dny“ neboli konec Izraelova exilu. Poslechněme si, jak o Božím panování po skončení exilu hovoří Izajáš v Iz 52:7–10:

„Tvůj Bůh se ujal kralování.“ Slyš! Tví strážní pozvedli hlas, společně jásají. Vždyť tváří v tvář uvidí, jak se Hospodin vrací na Sijón... Hospodin obnažil svou svatou paži před očima všech národů a všechny končiny země uvidí záchranu našeho Boha. (Izajáš 52:7–10).

Izajáš líčí návrat z exilu obrazem Boha, který přivádí svůj lid zpátky do Jeruzaléma. Dobrá zpráva, vyhlášená ruinám Jeruzaléma, zněla: „Tvůj Bůh se ujal kralování.“ Dotaženo do důsledků, Izajáš ohlašoval, že až Bůh v posledních dnech obnoví svůj lid, bude demonstrovat svou vládu vítězstvím nad národy a jejich modlami.

V jistém smyslu Jan Křtitel zastával pozici posledních dnů velmi podobnou jako jeho židovští současníci. Věřil, že poslední fáze dějin, Boží království na zemi, přijde skrze Mesiáše, který ho nastolí rychle a rozhodně, vynese soud nad hříšníky a svůj lid, činící pokání, zahrne enormním požehnáním. Poslechněme si, jak o tom mluví v Lukášovi 3:9:

A sekera už je přiložena ke kořeni stromů. Každý strom, který nenese dobré ovoce, bude vyt'at a hozen do ohně. (Luce 3:9).

Tady vidíme, že Jan Křtitel nespojoval příchod Božího království pouze s požehnáním pro věrný Boží lid, ale také se soudem pro Boží protivníky.

I tak, znamenal pohled Jana Křtitele na poslední dny velmi významný posun. Na rozdíl od většiny svých současníků ztotožnil očekávaného Mesiáše, velkého synam Davidova, který měl v posledních dnech nastolit Boží království, s Ježíšem. Jenže Jan Křtitel měl problém. Jak Ježíšova služba stále nepřinášela žádný soud, jen požehnání, Jan zaváhal, zda Ježíš je skutečně Mesiáš. V Lukášovi 7:20 čteme, že Jan Křtitel poslal dva ze svých učedníků za Ježíšem s otázkou:

Jan Křtitel nás k tobě poslal se slovy: „Ty jsi Ten, který má přijít, nebo máme očekávat jiného?“ (Lukáš 7:20).

Není divu, že Jan klade takovou otázku. Ježíš nevykonal všechno, co Starý Zákon, Židé prvního století a dokonce i Jan sám oznamovali, že Mesiáš vykoná. Avšak poslechněme si, jak Ježíš Janovi odpověděl v Lukášovi 7:22-23:

Slepi opět vidí, chromí chodí, malomocní jsou očišť'ováni, hluší slyší, mrtví vstávají, chudým se zvěstuje evangelium. A blahoslavený je ten, kdo by se nade mnou nepohoršil (Lukáš 7:22–23).

V této pasáži Ježíš naráží na řadu Izajášových proroctví o obnovení Izraele v posledních dnech po exilu. Odkazem na tyto věci potvrdil skutečnost, že zjevení slovem a skutkem ve jeho službě demonstrovalo, že je v procesu naplňování těchto starozákonních proroctví o posledních dnech.

Zároveň Jana Křtitele i všechny ostatní varoval, aby se nikdo „nad ním nepohoršil“. Ježíš povzbuzoval Jana, aby neztrácel naději *kvůli* způsobu, jakým Boží království posledních dnů uskutečňuje. Jinými slovy, Ježíš řekl Janu Křtiteli: „Naplnil jsem už dost očekávání Božího království konce časů, abys věřil, že naplním i ta zbývající.“ Když to vyjádříme pojmy této lekce, pak Ježíšova slova narážela na významný diachronní vývoj, k němuž právě docházelo. Starozákonní perspektiva na poslední dny se od Adama po Malachiáše proměnila dramaticky. A podobně Boží zjevení skrze Ježíše přineslo ještě další proměnu eschatologie.

Ježíš prohlásil, že věk, který má přijít, nenastane náhle, jak všichni očekávali. Namísto toho *eschaton* se naplní s průběhem delšího časového rozpětí. V mnoha podobenstvích v Matoušovi 13–25 Ježíš objasňuje, že království Boží přijde ve třech krocích. Začne nenápadně jeho prvním příchodem, poroste neurčitou dobu a dosáhne svého naplnění, až se vrátí ve slávě. Ježíšova pozemská služba inaugurovala budoucí věk určitým požehnáním i soudem posledních dnů. Busdoucí věk bude pokračovat spolu s tímto věkem po určitou dobu, kdy Kristus bude vládnout v nebi a jeho církev poroste. A pak při Kristově druhém příchodu, budoucí věk dosáhne svého dovršení a tento věk hříchu a smrti vezme svůj konec.

Bibliční teologové často o tomto vývoji eschatologie hovoří různě. Říkají tomu „už, ale ještě ne“, „nyní, ale dosud ne“ a „překrývání věků“. Někdy mluví prostě o „inaugurované eschatologii“. A už je terminologie jakákoliv, základní myšlenka je tatáž.

Starozákonní proroci, Židé prvního století a dokonce i s Janem Křtitelem se domnívali, že příchod posledních dnů nastane víceméně jako jednorázový historický krok. Ježíš také viděl přechod k posledním dnům jako poslední krok v historii, avšak uvažme tuto analogii: Všichni víme, že normální lidský krok může být viděn jako jeden pohyb, jeden samotný krok. Ale když se díváme pozorně, není těžké si všimnout, že krok může být rozdělen do nejméně tří fází: zvednutí chodidla od země, vystrčení nohy vzduchem dopředu a položení chodidla zpět na zem. Podobně Ježíš vysvětloval, že *eschaton* přijde postupně. Oznamil, že *eschaton* bude inaugurován s jeho prvním příchodem, že bude pokračovat v růstu v období trvání, a že nakonec dosáhne svého dovršení při jeho slavném návratu.

Se změnami, kterými biblická eschatologie prošla od Adama do Ježíšových dnů, na mysli se teď můžeme podívat, jak bibliční teologové chápali eschatologii v Novém Zákoně.

ESCHATOLOGIE NOVÉHO ZÁKONA

Coby moderní následovníci Krista jsme se připojili ke křesťanské víře s moderním kulturním zázemím. Všichni jsme přišli ke Kristu s názory na život značně odlišnými od kulturního pozadí novozákonního autorů. A kvůli těmto rozdílům se musíme vynasnažit pochopit myšlenkový svět, světový názor, který určoval, jak novozákonní autoři vnímali svou víru. To je jedna z největších výhod biblické teologie. Vytáhla na světlo některé základní pohledy, ke kterým novozákonní autoři při vyjadřování své křesťanské víry opakovaně odkazují.

K pochopení, jak biblická teologie k těmto otázkám přistupuje, se podíváme na tři záležitosti. Zaprvé se dotkneme důležitosti eschatologie v Novém Zákoně. Zadruhé si přiblížíme novozákonní koncept Krista neboli Kristologii jakožto naplnění *eschatonu*. A zatřetí uvidíme, jak novozákonní soteriologie, doktrína o spáse, byla formována eschatologií. Takže nejprve se zastavme u důležitosti eschatologie.

DŮLEŽITOST

Ačkoliv to na první pohled může vypadat přemrštěně, Ježíšova třífázová eschatologie byla v srdcích raných křesťanů natolik prominentní, že ji nacházíme explicitně či implicitně prakticky na každé stránce Nového Zákona. Samozřejmě, že Nový Zákon se vyjadřuje i k mnoha dalším teoretickým i praktickým věcem. Nicméně bibliční teologové demonstrovali, že každé novozákonné učení bylo ovlivněno Ježíšovým třífázovým pohledem na poslední dny.

Naprostá většina Židů v Palestině po celé generace toužila po Mesiášovi, který by nastolil poslední dny – věk vítězství, spásy a věčného života. S jedinou výjimkou Lukáše byli všichni novozákonní autoři Židé. A každý z nich včetně Lukáše si židovskou teologii dobře osvojil. Výsledkem je, že židovský teologický zájem o mesiánské poslední dny významně přispěl k základnímu teologickému rámci novozákonních autorů.

Pro Nový Zákon byla eschatologie obzvláště důležitá právě proto, že Ježíšovo učení o posledních dnech reprezentovalo jeden z nejradiálnějších způsobů, jakými se křesťané oddělili od Judaismu prvního století. Židovští náboženští vůdcové i obecná židovská populace zuřivě odmítali křesťanství právě pro křesťanský pohled na mesiánské poslední dny. Křesťané věřili, že Mesiáš už přišel, jenom neočekávaným způsobem. Trpěl a zemřel rukou Židů a pohanů; byl vzkříšen a vystoupil na nebesa, odkud vládne nade vším; jednou se vrátí, aby vynesl soud nade všemi lidmi včetně nevěřících v Izraeli. Takovýto mesiánský scénář byl v naprostém kontrastu s tím, čemu Židé v té době věřili. A proto novozákonní autoři kladli na Ježíšovu třífázovou eschatologii tak velký důraz. A tento důraz je patrný ve všem, co napsali.

Lze to vidět například na tom, že novozákonní autoři hovořili o celém novozákonním období jako o „posledních dnech“. Zprvé nazývali dobu života Ježíšova a apoštolů „posledními dny“ neboli *eschatonem*, jak vidíme v Židům 1:1–2.

Mnohokrát a mnoha způsoby mluvil kdysi Bůh k otcům v prorocích; na konci těchto dnů k nám promluvil v Synu, jehož ustanovil dědicem všeho a skrze něhož učinil i věky (Židům 1:1–2).

Zde autor Židům odkazuje k době svých čtenářů jako k času „na konci těchto dnů“. Tím neukazoval k nějaké budoucnosti těsně před Ježíšovým návratem, nýbrž ke skutečnosti, že Bůh skrze Ježíše finálně a definitivně. S Ježíšovou inaugurací království nastaly na zemi poslední dny, zaslíbené Starým Zákonem.

Zadruhé novozákonní autoři označovali jako poslední dny také i prodlouženou dobu církevních dějin v místech jako 2 Timoteovi 3:1–5:

Toto však věz, že v posledních dnech nastanou těžké časy. Lidé budou sobečtí, chtiví peněz, chlubití, domýšliví, rouhaví, rodičů neposlušní, nevděční, nesvatí, bezcitní, nesmířliví, pomlouvační, nevázaní, hrubí, nepřátelští k dobrému, zrádlní, lehkomyšní, nadutí, milující rozkoš spíše než milující Boha. Budou mít vnější formu zbožnosti, ale její moc jim bude cizí. Od takových se odvracej (2 Timoteovi 3:1–5).

Tento seznam hříchů, ke kterým podle Pavla bude docházet v „posledních dnech“,

byly všechno hříchy běžné v Pavlově době, a tak Timotea před nimi varoval. Ale jsou to také hříchy, vyskytující se napříč dějinami až do našich současných dnů. Že Pavel nemluvil o jakési vzdálené budoucnosti, je patrné z jeho výzvy „Od takových se odvracej.“ Zkažení lidé „posledních dnů“ byli pro Timotea ohrožením, protože „poslední dny“ už do světa vstoupily skrze Ježíše.

Zatřetí novozákonní autoři také popisují dovršení Božího království s Kristovým návratem jako „poslední dny“. Vidíme to v Janovi 6:39:

A toto je vůle toho, který mne poslal, abych neztratil nic z toho, co mi dal, ale vzkřísil to v poslední den (Jan 6:39).

Zde Ježíš vyučuje své následovníky o svém vztahu k Otci. Jeho odkaz k „poslednímu dni“ ukazuje k ultimátnímu poslednímu dni, kdy se vrátí ve slávě, kdy mrtví vstanou a Bůh bude soudit svět.

Jak ukazují tyto i další pasáže, novozákonní autoři věřili, že veškeré zjevení od Boha které nastane od doby Ježíšovy pozemské služby až po jeho návrat ve slávě, bude v posledních dnech. Jejich učení lze správně porozumět i promítat do života pouze v rámci Ježíšovy třífázové eschatologie.

KRISTOLOGIE

Nyní jsme v pozici, kdy můžeme uvidět, jak novozákonní Kristologie čili doktrína o Kristu předkládá Ježíše jako naplnění eschatologických nadějí Izraele. Na toto téma se podíváme ve dvou krocích. Zaprvé se dotkneme způsobů, jakými téma Kristologie chápe systematická teologie. A zadruhé si ukážeme, jak jí rozumí bibliční teologové. Nejprve se podíváme na Kristologii v systematické teologii.

Systematická teologie

V tradiční systematické teologii se Kristologie soustředí kolem témat, která měla svou důležitost v určitých dobách církevních dějin. Například systematické se zaměřovali na otázky jako vztah Krista k ostatním osobám Trojice, hypostatická jednota Kristových dvou přirozeností v jedné osobě, stavy Kristova ponížení a vyvýšení, povaha jeho smíření a tři Kristovy úřady proroka, kněze a krále. Není pochyb, že Nový Zákon se k těmto a podobným otázkám vyjadřuje, a že to jsou pořád pro církev důležitá témata i dnes.

Avšak bibliční teologové posunuli Kristologii jiným směrem. Zdůrazňovali, že novozákonní autoři Krista primárně představovali jakožto Toho, skrze něhož byla naplněna každá stránka starozákonní naděje.

Biblická teologie

Bibliční teologové často poukazují na okamžik, kdy Ježíš potkal dva ze svých učedníků na cestě do Emaus a ukazoval jim důležitost Krista při interpretaci Starého Zákona. V Lukášovi 24:26–27 čteme tato slova:

„Což to neměl Kristus vytrpět a vejít do své slávy?“ A začal od Mojžíše a od všech proroků a vysvětlil jim ve všech Písmech to, co o něm bylo napsáno (Lukáš 24:26–27).

Všimněme si zde, jak Ježíš vysvětluje, že Starý Zákon mluví o něm. Spojením „Mojžíš a všichni proroci“ odkazoval na celý Starý Zákon a tak ukazoval učedníkům, „co o něm bylo napsáno ve všech Písmech.“ Biblická teologie znovu a znovu zdůrazňuje, že novozákonní autoři následovali tohoto Ježíšova příkladu, kdy sám sebe považoval za naplnění strozákonní eschatologie.

Nový Zákon mnoha způsoby ukazuje, jak Ježíš naplnil proroctví o posledních dnech, avšak pohled Nového Zákona na Krista nelze shrnout pouze do naplněných proroctví. Namísto toho musíme chápat, že novozákonní eschatologické naděje byla soustředěna v osobě Ježíše. Ježíš je středobod novozákonní eschatologie.

Připomeňme si na okamžik naši debatu o starozákonní typologii z předchozí lekce. V každé fázi starozákonní historie se vyskytovaly klíčové osoby, instituce a události, odhalující cíle, k nimž Bůh směřoval historii. To byly předběžné ukázky, předobrazy či typy toho, co se jednou uskuteční v plnosti na konci dějin. Z toho důvodu, že Ježíš byl Kristus, Mesiáš, skrze něhož Bůh přivedl *eschaton*, novozákonní autoři mluvili o Kristu jako o naplnění všech starozákonních typů.

Zmíníme jen několik příkladů. V nejrannějších fázích dějin Bůh směřoval svět k jeho konečnému cíli tím, že povolal Adama, aby panoval nad světem jako královský kněz Božího království; Ježíš naplňuje vládu člověka nad světem v posledních dnech coby velký král a velekněz. Bůh poslal Noema, aby zachránil lidstvo před Božím soudem, aby tak mohlo dále sloužit záměrům jeho království; Ježíš to udělal jednou provždy a pro všechny v *eschatonu* svou smrtí a vzkříšením. Bůh zaslíbil Abrahamovi, že jeho potomci přinesou Boží požehnání všem rodinám na zemi; Ježíš to uskutečňuje v posledních dnech šířením evangelia. Bůh dal povstat Mojžíšovi, aby izraeli dal zjevení svého zákona; Ježíš zjevuje Boží poslední slovo v *eschatonu*. Bůh zaslíbil Davidovi, že jeho dynastie porazí Boží nepřátele a bude panovat nad světem ve jménu Božím; Ježíš to činí v posledních dnech. To je jen hrstka příkladů, které ilustrují, jak novozákonní autoři viděli Ježíše jako naplnění starozákonních nadějí.

Musíme zároveň pamatovat na to, že Nový Zákon vysvětluje, že toto naplnění starozákonních očekávání přichází ve třech fázích: v inauguraci, v trvání a v dovršení království. Proto novozákonní autoři upozorňují na různé způsoby, jaký Ježíš starozákonní naděje naplňuje. Například Ježíš začal nejprve naplňovat Adamovo povolání panovat za své pozemské služby. Pokračuje v šíření svého panství po světě i dnes. A až se vrátí ve slávě, stvoří všechny věci nové a bude vládnout nad každou pídi stvoření.

Ježíš naplnil Moemovu záhranu lidstva pro službu Bohu svou pozemskou službou, jak volal muže a ženy k pokání a svým učedníkům zanechal pokun křít je.

Pokračuje v tom i nyní, jak církev volá lidi po celém světě ke spáse a ke křtu. A Ježíš nakonec všechny své věrné následovníky zachrání z Božího soudu, až se pro ně vrátí.

Ježíš také naplnil Abrahamovo povolání být požehnáním celému světu. Nejprve on i jeho učedníci oslovovali pohany. Zadruhé v tom pokračuje i dnes přinášením spásy lidem po celém světě. A za třetí tento aspekt Božího království přivede k dovršení, až nové stvoření naplní vykoupěnými lidmi ze všech kmenů a národů.

Ježíš také naplnil vedení Mojžíšova zákona, když on a jeho učedníci potvrzovali Boží zákon a přinášeli nová zjevení. Ježíšovo vedení jeho lidu pokračuje i nyní, jak Duch Svátý vybavuje církev k šíření biblického učení až do končin země. A až Kristus vrátí, každá osoba v novém stvoření bude mít zákon Boží dokonale vepsán ve svém srdci.

A nakonec Ježíš také naplnil zaslíbení vítězství a globální vlády pro dům Davidův. Nejprve toho dosáhl porážkou Satana svou smrtí, vzkříšením a nanebevzetím. Jeho církev pokračuje v šíření Kristova vítězství nad světem skrze evangelium. A až se Kristus vrátí, vynese soud nade všemi Božími nepřáteli a bude panovat nad celým stvořením coby veliký syn Davidův.

Tyto příklady poskytují rámec, v němž můžeme pochopit mnoho specifických způsobů, jakými se novozákonní autoři soustředili na Krista coby naplnění starozákonních nadějí. Kristus osobně přináší plné uskutečnění všech nadějí starozákonní eschatologie ve třech fázích posledních dnů.

SOTERIOLOGIE

Bibliční teologové často chápali doktrínu o spáse neboli soteriologii nově. Abychom si ujasnili, co se tím myslí, podíváme se na toto téma nejprve zmínkou o soteriologii v tradiční systematické teologii. Potom se podíváme, jak k této doktríně přistupuje biblická teologie. Nejprve uvažme soteriologii v systematické teologii.

Systematická teologie

Obecně pojato, tradiční systematictí teologové rozdělili doktrínu o spáse na dvě základní kategorie: *historia salutis* neboli dějiny spásy a *ordo salutis* neboli řád spásy. Dějiny spásy se týkají toho, jak Bůh dosáhl spásy v objektivní historii. Řád spásy se týká spíše subjektivní aplikace spásy pro jednotlivce.

V systematické teologii je dosažení spásy, tedy *historia salutis* definováno úzce jako shrnutí všeho, čeho Bůh dosáhl Kristovou pozemskou službou. Značná pozornost je věnována Kristově odpuštění. Za koho Kristus zemřel? Prož pro nás zemřel? Čeho svou smrtí dosáhl? V nedávných dekáдах se více pozornosti věnovalo Kristově vzkříšení. Kroč vstal Kristus z mrtvých? Co má jeho nový život společného s naší spásou? Systematictí teologové také hovoří o Kristově nanebevzetí a usednutí na trůnu v nebi, a o tom, jak jeho současné kralování ovlivňuje ty, kdo v něho věří. Také pod hlavičkou eschatologie hovoří o Kristově návratu ve slávě. Ale kromě těchto hlavních úvah systematictí teologové příliš pozornosti objektivnímu přínosu spásy nevěnují.

Namísto toho svou pozornost soustředí na aplikaci spásy, tedy na *ordo salutis*.

Tento důraz nastavil většině křesťanů směr, jakým by spása měla být aplikována v životech jednotlivých lidí. I dnes, když používáme pojmy jako znovuzrození, pokání, víra, ospravedlnění, posvěcení a oslavení, máme na mysli specifické aspekty aplikace spásy jednotlivcům. V teologickém slovníku téměř každé větve církve termín znovuzrození (regeneration) odkazuje na nové narození, které lidé zakoušejí, když je na ně spása aplikována poprvé. Pokání (repentance) je odvrácení člověka od hříchu a příklon ke Kristu. Víra je důvěra jedince v Boží milost v Kristu a spolehnutí na ni v otázce spásy. Ospravedlnění (justification) je Boží prohlášení člověka spravedlivým na základě přičtené spravedlnosti skrze nástroj víry samotné. Pojme posvěcení (sanctification) obvykle naznačuje jedincův růst ve svatosti. A oslavení (glorification) je dokonaná aplikace spásy jedinci, odměna věčného života.

Mnozí jsme obeznámeni s těmito a dalšími aspekty soteriologie, jak je probírá systematická teologie. Avšak novozákonní biblická teologie nahlíží na doktrínu o spáse z jiného užitečného úhlu: v perspektivě odvozené z Ježíšovy třífázové eschatologie.

Biblická teologie

V kontrastu se systematickou teologií se bibliční teologové soustřeďují více na spásu v dějinách, na *historia salutis*. Ukazují, že v Novém Zákoně je aplikace spásy pro jednotlivce vždy chápána v rámci Ježíšovy třífázové eschatologie, v historickém dosažení spásy v něm.

Představme si novozákonní soteriologii jako postavenou na divadelním pódiu. Z pohledu biblické teologie tvoří dosažení spásy v Kristu zadní kulisy na pódiu. Tyto kulisy mají tři velké panely, reprezentující inauguraci, trvání a dovršení posledních dnů. Aplikace spásy do života jednotlivce se pak podobá jednání postavy, stojící v popředí pódia. Novozákonní autoři popisují, co se děje, když spása potká jednotlivce, jako kdyby nahlíželi na pódium ze tří různých míst v hledišti. Vidí jednotlivcovu zkušenost spásy na pozadí tří kulisových panelů, reprezentujících inauguraci, trvání a dovršení posledních dnů.

Z jednoho úhlu pohledu spočívá spása Kristova následovníka na připojení k tomu, co Kristus vykonal během své inaugurace posledních dnů. Z druhého úhlu pohledu zakouší Kristův následovník spásu během svého života připojením k tomu, co Kristus koná v průběhu trvání posledních dnů. A ze třetího úhlu pohledu bude Kristův následovník zakoušet spásu, až se připojí k tomu, co Kristus vykoná při dovršení posledních dnů.

Většinou je snadné vidět, že takto novozákonní autoři vztahovali dosažení spásy k její aplikaci. Například apoštol Pavel používal pojem spása třemi základními způsoby. Někdy o ní mluví z prvního úhlu pohledu, jako o něčem, co už nastalo. Například čteme v Římanům 8:24:

V té naději jsme byli zachráněni (Římanům 8:24).

Zde Pavel hovoří o naší zkušenosti v minulosti, když jsme byli znovuzrozeni Duchem Svatým a dostali jsme nový život, protože jsme se připojili k tomu, co Kristus vykonal před 2000 lety.

Jinde Pavel mluví o spáse ze druhého úhlu pohledu jako o trvale probíhající realitě ve zkušenosti věřících. Jak to podal v 1 Korintským 1:18,

Slovo kříže je totiž bláznovstvím těm, kteří hynou, ale nám, kteří jsme zachraňováni, je mocí Boží (Korintským 1:18).

Zde Pavel hovoří o naší každodenním pokračujícím zachraňování v Kristu, což je sice bezpochyby založeno na tom, co Kristus vykonal při inauguraci království, ale je to také úzce spjato s jeho nebeskou službou nyní.

Jindy Pavel mluví o spáse ze třetího úhlu pohledu jak o něčem, co je dosud v budoucnosti, co se uskuteční až při Kristově návratu. Jak řekl v Římanům 5:9:

Tím spíše tedy nyní, když jsme byli ospravedlněni jeho krví, budeme skrze něho zachráněni od Božího hněvu. (Římanům 5:9).

Uvažme ještě jeden zajímavý příklad. Poslední rys *ordo salutis* je běžně nazýván „oslavení, glorifikace“. Normálně tento termín používáme k označení toho, co jednotlivce čeká při Kristově návratu. Avšak biblištití teologové si všimli, že koncept glorifikace příliš osekáváme, když ho omezujeme jen na to, co se stane při dovršení Kristova návratu. Například Pavel psal o glorifikaci ve smyslových tří fázích posledních dnů. Na prvním místě o něm mluvil jako o něčem, co už nastalo. Poslechněme si, co napsal v Římanům 8:29–30:

Neboť ty, které předem poznal, také předem určil, aby byli připodobněni obrazu jeho Syna, tak aby on byl prvorozený mezi mnoha bratřími; které předem určil, ty také povolal; a které povolal, ty také ospravedlnil, a které ospravedlnil, ty také oslavil (Římanům 8:29–30).

Sloveso, přeložené jako „oslavil“, je *edoxasen* a tento slovesný tvar označuje událost, která již nastala. Protože jednotlivci v Kristu jsou spojeni s Kristovým oslavením v jeho ukřížování, zmrtvýchvstání a nanebevzetí, už určitou míru glorifikace přijali spolu s ním. Věřící již byli oslaveni v Kristu.

Kromě toho Pavel také naznačuje, že glorifikace je pro věřící trvale probíhající skutečnost. O každodenní zkušenosti života v jednotě s Kristem se dá také mluvit jako o glorifikaci. Pavel píše o sobě a svých společnících v 2 Korintským 3:18:

A my všichni, spatřující s odhalenou tváří Pánovu slávu jako v zrcadle, jsme proměňováni v týž obraz, od slávy k slávě, jako od Pána Ducha (2 Korintským 3:18).

Fráze „od slávy k slávě“ je víceméně doslovný překlad originální vazby *apo doxēs eis doxan*. Apoštol Pavel zde poukazuje na to, že křesťanský život ve skužbě Kristu je rostoucí glorifikace věřícího.

A samozřejmě, že Pavel také hovořil o glorifikaci jako o něčem, co čeká v budoucnosti. Podobně jako systematičtí teologové, Pavel chápal že Kristovi

následovníci přijmou ultimátní slávu při Kristově návratu. Jak čteme ve 2 Timoteovi 2:10:

Proto všechno snáším pro vyvolené, aby i oni dosáhli záchrany v Kristu Ježíši spolu s věčnou slávou. (2 Timoteovi 2:10).

Velmi podobně bibliční teologové ukázali, že novozákonním autorům natolik záleželo na třífázové Ježíšově eschatologii, že každou stránku soteriologie vnímali tímto třístupňovým způsobem.

ZÁVĚR

V této lekci jsme představili kontury novozákonní biblické teologie. Získali jsme orientaci v tomto oboru srovnáním s biblickou teologií Starého Zákona. Viděli jsme, co novozákonní teologii předcházelo, ve vývoji, který vedl k Ježíšovu učení o posledních dnech. A ukázali jsme si, jak bibliční teologové považují Ježíšovu třífázovou eschatologii za určující rámec veškeré novozákonní teologie.

Biblická teologie Nového Zákona nám pomohla lépe porozumět učení Ježíše a jeho apoštolů v mnoha ohledech. Ale především nám biblická teologie ukázala, jak máme žít pro Krista ve světle toho, co vykonal při svém prvním příchodu, jak máme žít pro Krista v moci Ducha v nás nyní, a jak máme žít pro Krista v naději v jeho slavný návrat.

Dr. Richard L. Pratt, Jr. (Host) is spoluzakladatel a president Third Millennium Ministries. Působil jako profesor Starého Zákona v Reformed Theological Seminary po více než 20 let a byl vedoucím katedry Starého Zákona. Coby ordinovaný kazatel Dr. Pratt hojně cestuje, aby evangelizoval a vyučoval. Studoval na Westminster Theological Seminary; titul M.Div. získal na Union Theological Seminary; Th.D. má ze starozákonních studií na Harvard University. Dr. Pratt general editor NIV Spirit of the Reformation Study Bible a překladatel New Living Translation. Je také autorem mnoha článků a knih, včetně *Pray with Your Eyes Open, Every Thought Captive, Designed for Dignity, He Gave Us Stories, Commentary on 1 & 2 Chronicles* and *Commentary on 1 & 2 Corinthians*.
